

Nooit meer oorlog

🔖 Begrip

Antoon Vrints (2023, aanvulling), Etienne Van Neygen (1998)

‘Nooit meer oorlog’ is een leuze die bij de voltooiing van de IJzertoren in 1931 op de voet van het monument werd aangebracht. De spreuk was gangbaar in de hele Europese vredesbeweging van na de Eerste Wereldoorlog en diende als motto van de pacifistische vleugel van de Vlaamse beweging.

🕒 Leestijd: 3 minuten

Terwijl het IJzerbedevaartcomité de IJzertoren van bij zijn conceptie, in 1926, tot het midden van 1929 steevast voorstelde als een monument van de Vlaamse strijdbaarheid, dook vanaf augustus 1929 ook de betekenis op van een monument tegen de oorlog. Bij de afwerking van de IJzertoren in 1930 werd onderaan de leuze ‘Geen oorlog meer’ aangebracht. Op vraag van Armand Suls werd de spreuk nadien aangevuld met de vertalingen *No more war*, *Nie wieder Krieg* en *Plus jamais de guerre*, om het monument zo een internationaal karakter te verlenen. In 1936 werd het Vlaamse ‘Geen oorlog meer’ vervangen door het Nederlandser klinkende ‘Nooit meer oorlog’.

De leuze werd na de Eerste Wereldoorlog door verscheidene Europese vredesorganisaties of samenwerkingsverbanden in het vaandel gevoerd. Ze dekte verschillende ladingen. Duidelijk pacifistisch waren de Britse *No more war*-movement (opgericht in 1921) en de Nederlandse 'Nooit meer oorlog'-federatie (opgericht in 1924) die vredesorganisaties, vakbonden en politieke partijen verenigde. Zij pleitten voor eenzijdige ontwapening. In Duitsland verenigden de *Nie wieder Krieg*-betogingen (1920-1924) internationalisten, zoals de sociaaldemocraten, en pacifisten. De Vlaamsche Nooit-Meer-Oorlog-federatie (Verbond der Vlaamse Oud-strijders, IVB, WRI) van 1928 en het Vlaamsch-Waalsch- Nederlands Nooit-Meer-Oorlog-comité (1928 en 1929), waarbij Suls betrokken was, waren ook duidelijk pacifistisch. Op de IJzerbedevaart van 1931 werd de Vlaamsche Nooit-Meer-Oorlog- federatie heropgericht en verruimd met de nieuwe Vlaamse vredesorganisaties. De Vlaamse samenwerkingsverbanden hadden echter weinig concrete betekenis. Gerard Walschap gebruikte de leuze in 1931 als titel voor een populair pacifistisch essay.

De wending naar radicaal-rechts van het Vlaams-nationalisme deed de leuze tijdens de jaren 1930 op de achtergrond belanden en de fascistische collaboratie al helemaal. Bij de IJzerbedevaarten na de Tweede Wereldoorlog bleef 'Nooit meer oorlog', samen met 'Zelfbestuur' en 'Godsvrede' het klassieke drieluik vormen, maar de pacifistische boodschap was lang van ondergeschikt belang. Wel werd de leuze in 1958 opnieuw in vier talen aan de voet van de nieuwe IJzertoren aangebracht. Vanaf de jaren 1960 won het pacifisme weer aan belang bij de IJzerbedevaarten en binnen de Volksunie (VU), wat tot een frequenter gebruik van de leuze leidde. Met de actualisering van de IJzerboodschap werd ze in 1994 ingeruild voor 'vrede', dit tot ongenoegen van het IJzerbedevaartsforum De IJzerwake, die uit de kritiek op de hertaalde IJzerboodschap voortkwam, hanteert nog steeds het traditionele drieluik: onder 'nooit meer oorlog' verstaat zij vooral vrede gestoeld op het zelfbeschikkingsrecht der volkeren. Gezien de marginalisering van de pacifistische strekking binnen het Vlaams-nationalisme na het uiteenspatten van de Volksunie, vervult de leuze tijdens de IJzerwake, net als bij het Vlaams Belang en de N-VA, vooral een signaalfunctie van trouw aan de traditie.

Literatuur

- P. van Looy, De vredesgedachte in de Vlaamse Beweging, in: *Wij*, 10 november 1989.
- E. van Neygen, *Wegbereiders. Portretten van Vlaamse pacifisten*, 1990.
- M. Lamot, *Voorgeschiedenis en ontstaan van pacifistische bewegingen in Vlaanderen (1919-1931)*, KUL, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, 1984.
- A. Beck, *De IJzerbedevaarten 1945-1965. Een politieke massamanifestatie*, 1996.
- A. Reyntjens, *De IJzertoren*, 2014.
- M. Schoups en A. Vrints, *De overlevenden. De Belgische oud-strijders tijdens het interbellum*, 2018.